

10. Эванс Дж. Р., Берман Б. Маркетинг: Сокр. Пер. с англ. – М.: Экономика, 1990. – С.131.
11. Frederick E. Webster, Jr., «Modeling the Industrial Buying Process», Journal of Marketing Research, II, 4 (November, 1965).
12. Thomas V. Bonoma and Benson P. Shapiro, Segmenting the Industrial Market (Lexington, Mass.: Lexington Books, 1983).
13. Yoram Wind and Richard Cardozo, «Industrial Market Segmentation», Industrial Marketing Management, 3, 2 (April, 1974).

В.П. ДАРАГАН,
к.ю.н., доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, ЧІБС УБС НБУ (Київ)

Аналіз кредитоспроможності банків-контрагентів – цільова функція управління на ринку міжбанківського кредитування

У статті показано, що під лімітом на контрагента при роботі на ринку міжбанківських операцій розуміється максимальна величина вимог до контрагента по операціях на міжбанківському ринку. Чим вищий ризик невозвретення кредиту, тим менше має бути розмір ліміту на операції з ним. Розглядається завдання формування ліміту міжбанківського кредитування, яке може бути сформульоване як визначення величини допустимого ризику, який банк може взяти на себе, не ставлячи під загрозу власне стійке функціонування як у плані збереження здатності своєчасно і в повному обсязі здійснювати платежі, так і в плані обмеження до прийнятного рівня розміру можливих збитків і витрат від проведення міжбанківських операцій.

В статье показано, что под лимитом на контрагента при работе на рынке межбанковских операций понимается максимальная величина требований к контрагенту по операциям на межбанковском рынке. Чем выше риск невозврещения кредита, тем меньше должен быть размер лимита на операции с ним. Рассматривается задача формирования лимита межбанковского кредитования, которое может быть сформулировано как определение величины допустимого риска, который банк может взять на себя, не ставя под угрозу собственное стабильное функционирование как в плане сохранения способности своевременно и в полном объеме осуществлять платежи, так и в плане ограничения до приемлемого уровня размера возможных убытков и расходов от проведения межбанковских операций.

Постановка проблеми. Сьогодні міжбанківська конкуренція стає головною характеристикою сучасного розвитку банківської сфери нашої держави, бо відмова від конкурентного суперництва, викликана прагненням зменшити витрати, ігноруванням потреб споживачів призводить до скорочення в перспективі клієнтської бази та погіршення. Вітчизняний ринок міжбанківського кредитування являє собою один із ключових сегментів фінансового ринку, що виконує

ряд важливих функцій [1]. Цей ринок є одним із постачальників засобів для управління ліквідністю, а також для активних операцій банків в інших сегментах фінансового ринку. В економічній літературі пропонуються різноманітні підходи до аналізу ефективності банків-контрагентів. При аналізі банку-контрагента з офіційної звітності використовуються різні показники діяльності комерційних банків і по-різному будеться система коефіцієнтів, що виявляють ступінь пла-тоспроможності банку-позичальника. В світовій практиці існує безліч моделей визначення ефективності банківської діяльності, серед яких можна виділити нормативну динамічну модель на основі восьми коефіцієнтів, мережеву модель аналізу грошових потоків банку, формування інструментарію багатовимірного маржинального аналізу, а також інші моделі [1–3]. Кожен з цих підходів має своє оригінальне трактування і заслуговує на увагу. Всі ці методики спрямовані для знаходження шляхів узагальнення вихідної інформації (публічної фінансової звітності банків) з метою розроблення інтегральної, рейтингової оцінки банку, фінансового результату діяльності банків.

Якщо розглядати індикатори конкурентоспроможності банку [3], їх можна об'єднати в три групи:

1. Ринкові: імідж і репутація банку, відкритість інформації щодо власників банку та фінансової звітності, доступність та рівень обслуговування, інноваційні розробки.

2. Операційні: організаційно-функціональні характеристики, технологічна оснащеність та інфраструктура, абсолютна і відносна частка ринку, клієнтська база, масштаби діяльності (обсяг операцій та реалізації послуг), досконала система внутрішнього контролю та аудиту.

3. Фінансові: обсяг і структура грошових потоків, адекватність капіталу прийнятим ризикам, обсяг загальних і спеціальних резервів, якість активів і пасивів, рівень ліквідності, операційна маржа, прибуток і рентабельність, рівень дивідендів і фінансування розвитку банку, наявність акцій банку на ринку та їх курсова вартість.

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Подібний підхід дозволить не тільки в стислі терміни і без додаткових витрат оцінити ліміти міжбанківського кредитування за допомогою коефіцієнтів, але й дасть змогу оперативніше впливати на краще функціонування банку.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. У теперішній час тема міжбанківського кредитування досліджується науковцями з точки зору знаходження шляхів узагальнення вихідної інформації (публічної фінансової звітності банків) з метою розроблення інтегральної, рейтингової оцінки банку, фінансового результату діяльності банків.

Проблеми міжбанківського кредитування розглядаються в працях П. Роуза, Дж. Сінкі, А. Мороза, Л. Примостки, О. Киріченка, С. Козьменка, І. Сала, В. Коваленко, О. Васюренка, О. Лаврушина та ін.

Однак, констатуючи необхідність інтегрованого підходу до аналізу кредитоспроможності банків–контрагентів, думки авторів різняться щодо змісту цього процесу, методів та інструментарію його реалізації. Мінливість зовнішнього середовища в умовах ринкової трансформації економіки підвищує вимоги до ефективного банківського менеджменту.

Метою даної **статті** є застосування методу формування ліміту міжбанківського кредитування в системі управління міжбанківським кредитним портфелем.

Виклад основного матеріалу. Зважаючи на те, що розрахунок ліміту на банк–контрагент включає процедуру визначення синтетичного коефіцієнта через систему зважування і угруппування коефіцієнтів, розглянемо основні коефіцієнти по групам, що дає можливість проведення параметричного аналізу формування і встановлення лімітів міжбанківського кредитування [4]. Будемо вважати визначення синтетичного коефіцієнта, як рейтинг банку, що інтерпретується як своєрідний індикатор його стану. Відомо, що пози-

ця рейтингу банку серед групи банків–контрагентів використовується як критерій управління банками, причому оцінка ефективності діяльності банку має ґрунтуватись на аналізі співвідношення прибутків та ризиків (див. табл.).

Позиція рейтингу банку однорідної серед групи банків–контрагентів являється стимулом удосконалення організації формування кредитного портфелю банку, а також використовується як критерій управління міжбанківським кредитним портфелем. Для того щоб проводити операції по моніторингу банків, необхідно визначити сукупність методів і програмних засобів для проведення аналізу, що включає:

- обробку інформації про діяльність банків–контрагентів;
- аналіз інформації, з метою визначення можливих проблем у банків–контрагентів;
- створення списку банків–контрагентів із відповідним розрахунком параметра фінансової стійкості з метою ухвалення оперативного рішення.

Фінансовий аналіз діяльності банків–контрагентів має бути кількісним, що опирається на кількісні початкові значення, які вибираються з балансів досліджуваних банків, що є офіційною інформацією. Фінансовий стан банку може швидко змінюватись, тому збір і аналіз даних мають бути регулярними.

Із сайту банків можна одержувати інформацію про фінансові показники досліджуваних банків. Вибирається достатня кількість показників для проведення динамічного аналізу, за допомогою якого можна виявити негативні тенденції основних показників. Наприклад, при розгляді двох банків з, умовно кажучи, однаковими балансами статична модель покаже їх однакову надійність. З погляду динамічного аналізу надійнішим банком буде той, який має позитивну і стабільну динаміку розвитку [5]. У рамках міжбанківських домовленостей банки звичайно обмінюються балансами або іншою фінансовою

Класифікація фінансових ризиків [3]

Ризик	Спосіб оцінки	Метод управління ризиком
Процентний ризик	GAP по групах термінів погашення Duration VAR	Управління GAP в динаміці Аналіз Duration Хеджування
Кредитний ризик	Концентрація кредитів Зростання позикової заборгованості Ставки відсотка за кредитами Резерви для покриття недіючих кредитів	Формування і проведення кредитної політики, сегментація Кредитний аналіз Диверсифікація кредитного портфеля Моніторинг Створення резервів Страхування Ліквідна застава
Ризик ліквідності	Оцінка чистої ліквідної позиції	Планування ліквідності Відстеження платіжної і ліквідної позиції банка
Валютний ризик	Оцінка валютного портфеля VAR	Диверсифікація Хеджування Страхування Створення резервів
Ризик використання позикового капіталу	Активи, зважені з урахуванням ступеня ризику/капіталу Відповідність зростання активів і зростання капіталу	Планування капіталу Аналіз стійкості зростання Дивідендна політика Контроль достатності капіталу з урахуванням ризику

інформацією, яка ширше, ніж в мережі Інтернет. Для проведення аналізу, необхідно початкові дані представляти в однакових форматах, придатних для автоматизованої обробки. Як засіб обробки можливо користуватися звичайною програмою Excel, яка має достатньо хороший набір функцій для проведення аналітичних процедур. При потоковому аналізі показників банку використовуються моделі на основі методики Кромонова або методики НБУ, що базуються на експертних оцінках. У цьому контексті потрібно велику увагу приділяти формалізації думки експертів. Результатом аналітичної діяльності є знаходження рейтингового значення для кожного досліджуваного банку–контрагента.

На рис. 1. показана логічно–структурна схема одержання синтетичних коефіцієнтів – рейтингових оцінок банків–контрагентів для формування міжбанківського кредитного портфеля. На підставі даних про стан банків–контрагентів і зовнішнього середовища розробляється загальна стратегія діяльності банку у формуванні міжбанківського кредитного

портфеля, що містить планований набір цільових параметрів, які він повинен обробити за певний період часу (наприклад, набір значень для визначення синтетичних коефіцієнтів).

Здійснюється декомпозиція загальної стратегії на набір елементарних стратегій, кожна з яких відноситься до одного з наступних чотирьох типів: стратегію банківських продуктів, функціональну стратегію, ресурсну стратегію і управлінську стратегію.

Вибір такої класифікації елементарних стратегій обумовлений різними термінами і критеріями їх успішної або невдалої реалізації в процесі управління формуванням міжбанківського кредитного портфеля, тому об'єднання відповідних один одному елементарних стратегій в одну елементарну стратегію недоцільне через ці відмінності.

Для реалізації рейтингового управління міжбанківським кредитним портфелем необхідно створити «бібліотеку елементарних стратегій». Це означає, що заздалегідь виділяються елементарні стратегії, характерні для досліджуваних банків–контрагентів, а також взаємозв'язку між ними. Під кожну із

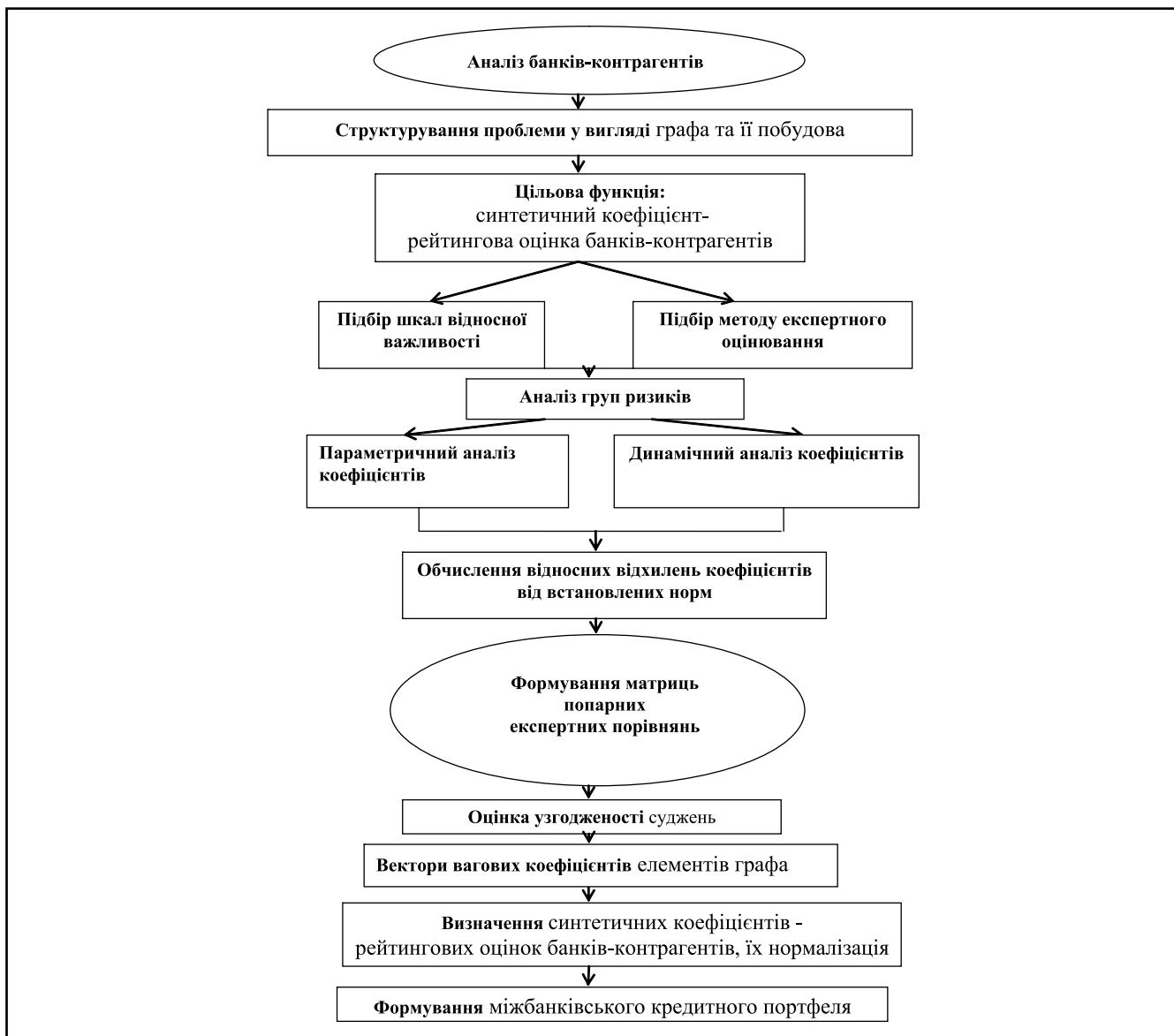

Рисунок 1. Логічно–структурна схема одержання синтетичних коефіцієнтів

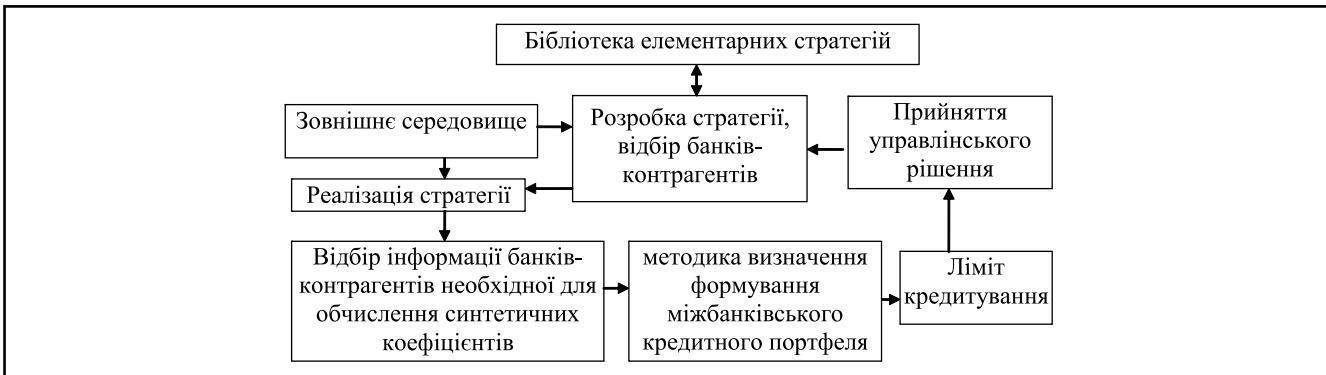

Рисунок 2. Схема процесу формування міжбанківського кредитного портфеля та її використання в управлінні діяльністю банку

цих елементарних стратегій управління діяльністю проводиться синтез загальної методики обчислення ліміту кредитування.

Далі відповідно до вимог методики обчислення рейтингу, здійснюється вибір необхідної інформації і проводиться процес обчислення ліміту кредитування. Тому з урахуванням раніше виробленої загальної стратегії, ухвалюються управлінські рішення.

Таким чином, за наявності приведеної методики, схема процесу формування міжбанківського кредитного портфеля та її використання в управлінні діяльністю банку набуває наступного вигляду (рис. 2).

Розглядається методика знаходження синтетичного коефіцієнта для розрахунку базового ліміту банку–контрагента, суть якої у знаходженні синтетичних коефіцієнтів для банків–контрагентів на основі методу аналізу ієрархій і застосуванні природної нормалізації. Це дало змогу отримати нормалізовані синтетичні коефіцієнти (іх значення знаходяться в інтервалі від 0 до 1, т. б. найвищий рейтинг присвоюється банку значення якого після природної нормалізації дорівнює 1, а найнижчий – 0). Така запропонована методика дає змогу проаналізувати ризики в сукупності за їх чинниками, що знижує рівень невизначеності інформації та сприяє вдосконаленню системи оцінки ризиків, а отже, і визначеню рейтингового оцінювання банків–контрагентів у вигляді нормалізованих синтетичних коефіцієнтів.

Висновки

Таким чином, можна виділити такі переваги використання приведеної методики в системі управління міжбанківським кредитним портфелем:

- підвищення надійності процесу управління міжбанківським кредитним портфелем через скорочення обсягу оброблюваної інформації;

- скорочення часу і витрат на розробку стратегії управління діяльністю міжбанківського кредитного портфеля через використання стандартних елементарних стратегій;

- можливість оцінки різних варіантів стратегій і перевірки їх несуперечності і коректності за допомогою такого індикатора стану банків–контрагентів, як синтетичні коефіцієнти.

Показано, що економічним обґрунтуванням лімітної політики можуть бути баланси банків–контрагентів, інформація про виконання ними економічних нормативів НБУ та нормативу обов'язкового резервування коштів. Запропоновано прийняти розрахункові індексні рейтинги банків за синтетичні коефіцієнти ризиків банків–контрагентів, з якими банк працює на МБК ринку.

Отже, аналіз кредитоспроможності банків – контрагентів можна вважати за цільову функцію управління на ринку міжбанківського кредитування.

Література

1. Вітлінський В.В., Верченко П.І. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком: Навч. посібник для самостійного вивчення дисципліни. – К.: КНЕУ, 2009. – 292 с.
2. Saati T. Принятие решений методом анализа иерархий: Пер. с анг. – М.: Радио и связь, 2007. – 316 с.
3. Гармидаров П.П. Знаходження середньозважених оцінок нормативів банківської діяльності // Формування ринкових відносин в Україні: Зб. наук. праць. – К.: Науково–дослідний економічний інститут. Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України. – Лютий 2005, випуск 2(45). – С. 68–72.
4. Постанова НБУ «Про схвалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні». від 28.11.2008 р. №489 зі змінами та доповненнями
5. Zawadzka A. Ryzyko bankowe. – Warszawa, 2010. – 124 с.